

Kameramani z ateliéru na Vinohradech, třetí zleva Otto Heller, zcela vpravo Karel Anton

Foto archiv autorůky, Věry Štinglové, Helény Uldřichové a reprofoto z knihy Česká kameramanská škola

Otto Heller a režisér Karel Anton během natáčení filmu Poslední polibek v roce 1922

Kameraman Vladimír Novotný, řečený Mulínek

Báječní muži s klikou slaví sto let a vzpomínají

Letos si Asociace českých kameramanů připomíná sto let od založení své profesní organizace, která vznikla jako druhá na světě, hned po americké. Výročí oslavila putovní výstavou a knihou nazvanou Česká kameramanská škola.

Proč se vlastně kameramanům říká „muži s klikou“? První filmové kamery totiž byly poháněny ručně pomocí kliky. Pozdější, menší kamery, například československá Admira, měly pohon na pero, které se rovněž natahovalo ručně. Teprve později byly vybaveny elektromotorkem nebo baterií. Ať už ale bylo vybavení jakékoli, průkopníci české kinematografie vedla především láska k pohyblivým obrázkům, které zvětčovali s řemeslnou zručností a vynalézavostí.

Sedm generací

Současný prezident Asociace českých kameramanů Marek Jícha upozorňuje, že se za kamerou vystřídalo již sedm generací. Kameramanům se původně říkalo filmoví

fotografové nebo kinofotografové. Také většina prvních kameramanů přicházela z řad fotografů. K první generaci patřil Jan Kříženecký (1868–1921), jenž předvedl své filmy již v roce 1898 na výstavě architektury a inženýrství na pražském Výstavišti.

Nejprve šlo jen o statické záběry doprovázené slovním výkladem děje, ale brzy Kříženecký se svým produkčním Josefem Františkem Pokorným natočil i první české hrané filmy s komikem a písničkářem Josefem Švábem-Malostranským. Filmové vášni propadl i architekt Maxmilián Urban (1882–1959), jenž se svou ženou, herečkou Andulou Sedláčkovou, založil společnost ASUM a natočili spolu řadu snímků.

Urban tvořil i žurnály pro kina a ateliér si vybavil do té doby u nás nevídaným světelným

parkem. Mezi průkopníky je mnoho zvukných jmen jako Karel Degl, Svatopluk Innemann, Otto Heller či Jan Stallich. Innemann nebyl jen kameraman, ale také režisér, herec, scenárista a střiháč. Heller v roce 1938 opustil Československo a usadil se v Anglii, kde spolupracoval s předními britskými režiséry. Stallich točil od roku 1927 až do roku 1970, navíc se po druhé světové válce věnoval výuce na FAMU.

Filmový kouzelník Mulínek

O trikovém kameramanovi Vladimíru Novotném (1914–1997) se vědělo, že dokáže ve filmu vymyslet cokoli. Byl hračka, kutil a veselý člověk. Už v dětském věku si zamiloval biograf. Na vyšehradské reálce ho učil

vynikající fyzikář, jinak nadšený filmový fan- da, který zřídil v Nuslích studentský biograf. Vladimír se ihned zapojil do jeho provozu. Maloval a psal plakáty, trhal lístky, při před- stavení – tehdy ještě němých filmů – hrál na piano.

V roce 1932 si spolu se svým o rok star- ším bratrem Antonínem zahrál ve Vančuro- vě filmu Před maturitou. „Když jsem se dostal do ateliéru, víc mě bavilo, co se děje kolem kamery než před ní,“ svěřil se kdysi filmovému historikovi Pavlu Taussigovi. Spolu se svým příbuzným, malířem a grafikem Josefem Váchou založil Vladimír No-

votný ještě před válkou Ateliér filmových triků (AFIT).

Spolupráce s Trnkou

Brzy získal slušné jméno a zakázky se jen hrnuly. V roce 1945 mezi sebe pozvali Jiřího Trnku, společně pak vyrobili čtyři kreslené filmy a pustili se i do jeho prvního loutko- vého filmu Špalíček. Přesto Mulínka nadále nejvíc lákal klasický hraný film. Byl přizván i k natáčení Císařova pekaře a Pekařova císaře, kde jinak stál za kamerou Jan Sta- llich.

Potřebovali totiž vyřešit dvojexpozice Jana Wericha v okamžiku, kdy je na plátně jak císař, tak pekař. Novotný se do úkolu pustil s pomocí pracovníka zámečnické dílny na Barrandově pana Bednáře. Dali dohromady pomocné zařízení, které umož- ňovalo spínat nebo vypínat v dílčích expo- zicích motorový náhon jízdy kamery a záro- veň reprodukovalo Werichův dialog z předem nahraného zvukového pásku i povely pro pohyby Wericha v obou expo- zicích.

Bez Mulínka by se nenatočily komedie Dívka na koštěti nebo Jak utopit dr. Mráčka, →

Legitimace Klubu českých kino fotografů

Věra Štinglová se svou oblíbenou německou kamerou značky Arriflex

Kameraman František Uldrich

Konec agenta W4C, kameraman František Uldrich a herci Jan Kačer a Květa Fialová

Dvě legendy českého filmu, režisér Karel Kachyňa (vlevo) s kameramanem Janem Čuříkem

to vše za pomoci jeho triků v éře, kdy se o počítačích ještě ani nesnilo. Pro seriál Arabela jich musel vymyslet na sto padesát.

Všechny pomůcky potřebné k realizaci triků si vyráběl sám se šikovným mechanikem Adolfem Hejzlarem v barrandovských dílnách. Jenom těch zmizení a objevení bylo v Arabele tolik, že se jim vyplatilo vymyslet speciální zařízení na kameře, které zrychlovalo a zpřesňovalo práci. Hercům pak stačilo otočit kouzelným prstenem a začaly se dít neuvěřitelné věci...

První dáma české kamery

Věra Štinglová (*1928) se stala v únoru 1957 naší první televizní kameramankou a u této profese setrvala přes čtyřicet let. Dospívala v koncentračním táboře, za války ztratila většinu rodiny. Když vystudovala FAMU a mohla začít pracovat s kamerou, považovala to za odměnu.

Poprvé asistovala u pořadu Otvírání studánek Bohuslava Martinů v Beskydech, který točil dokumentarista František Šulc. Tehdy právě studovala FAMU a narychlo nahradila kameramana, jenž se nepohodl s kolegy. Kamera, kterou jí dali, vážila přes dvacet kilo a Věra ji musela tahat po horách. Natáčení zvládla a dokázala, že pracuje stejně dobře jako chlap.

Tehdy se v Československé televizi vysílalo pouze živě, což obnášelo, že se v deset hodin dopoledne začalo zkoušet, po obědě

100 let Asociace českých kameramanů je název putovní výstavy fotografií, která probíhá v exteriéru již od července letošního roku na různých místech republiky. Od 2. listopadu by měla být k vidění v parku zámečku Portheimka v Praze 5.

bývala generálka, od 18 hodin vysílání pro děti, od 19 zprávy a od 20 pak večerní pořad. Domů chodila kolem 22 hodiny, a to měla malou dcerku, které musela sehnat paní na hlídání.

Kamery v té době byly málo citlivé, a tak se muselo hodně svítit. Ve studiu bylo v důsledku toho klidně i 50 stupňů a z vedra prý někdy praskl i hasicí přístroj... Jednou Věra Štinglová natáčela besedu s Janem Werichem a ten, když ji spatřil, prohlásil: „Ježíšmarjá, KAMERA WOMEN!“ Tak nezvyklá byla tato profese pro ženu.

Za svou kariéru natočila asi 1200 televizních pořadů a naposledy se za kameru v České televizi postavila v roce 1996 u dětského pořadu Jůhele neděle. Věra byla dlouho jedinou naší kameramankou. V současné době se kameře (a většinou zároveň i režii) věnuje například Olga Malířová Špátová, Rozálie Kohoutová, Viola Ježková či Jana Andertová.

Vláčilova pravá ruka

Kameraman František Uldrich (1936–2013) v roce 2007 prohlásil: „Tahle malá země vyprodukovala hodně dobrých kameramanů. Mluví se o české kameramanské škole, ale je to něco víc. Ta šikovnost vypořádat se se vším, to bych povýšil nad slovo škola. Já byl vyučený strojník, a Vlácil mně tak začal říkat Strojníku! Od té doby se českým kameramanům říká strojníci.“

František Uldrich za svůj život natočil 42 celovečerních hraných filmů, čtyři televizní filmy, čtyři seriály a 10 dokumentů. Není divu, že jeho jediná dcera Helena (*1973) šla studovat FAMU a působí jako filmová producentka. Z tatínkových filmů má nejraději Adelheid a Údolí včel, které točil s Františkem Vlácilem.

„Obvykle jsme pracovali spolu na technickém scénáři. Po jeho napsání byl vlastně pro Vlácil film už natočený. Na place to nechal na mně, celé natáčení se mi už ani nepodíval do kamery,“ řekl kdysi Uldrich, který byl jeho pravou rukou i u snímku Stín kapradiny, kdy se na place ocitla také Helena.

„Přivázela mě máma, někdy jsme se zdržely třeba i dva dny. Poznala jsem skutečné profesionály a na tu tvůrčí atmosféru nikdy nezapomenu. Víte, u filmu funguje teorie magnetu – buďto vás naprosto přitáhne, nebo odpudí. A mně se stalo to první,“ dodává Helena Uldrichová.

Blanka Kovaříková